

ЛІТЕРАТУРА

1. Барна М. Розвиток педагогічної освіти в Галичині (1772–1939) // Рідна школа. — 1998. — № 7–8. — С.33–48.
2. Козак Н.В. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів ФРН. — Тернопіль, 1998. — 111 с.
3. Матвійчук Н. З досвіду підготовки педагогічних кадрів в Україні та за рубежом // Освітняниця. — 1977. — № 4–5. — С.30–32.
4. Народное образование в Англии, Уэльсе, Шотландии и Ирландии. — Москва, 1902. — 184 с.
5. Просвещение в странах мира. — Москва, 1967. — 320 с.
6. Флейшнер Л. История народного образования в Англии. — Одесса, 1895. — 40 с.
7. Шкільництво народне в Галичині // Учитель. — 1898. — Ч.6. — С.85–91.
8. Baranowski M. Historia szkol ludowych miasta Lwowa. — Lwow, 1895. — 395 s.
9. Compayre G. Historia de la pedagogie. — Paris, 1917. — 518 p.
10. Good H., Teller J. A history of western education. — New York, 1933. — 473 p.
11. Knoke R. Das deutsche Unterrichtswesen der Gegenwart. — Leipzig, 1910. — 108 s.
12. Maclure J.S. Educational documents: England and Wales; 1816 to the present. London, 1986. — 445 p.
13. Ward H. The educational systems of England and Wales and its recent history. Cambridge, 1935. — 265 p.

Василь КУЗИК

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ
СКАУТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У XIX столітті бере свій початок рух турботи про молодь, власне, опіки над нею, чим спочатку займалися церкви, які проводили релігійну роботу серед молоді. Цьому відповідала також створена Кольпінгом товариська спілка (християнська спілка) молодих людей. Це була **перша група** об'єднань. Поруч з християнськими спільнотами розвивались спортивні секції (**друга група** об'єднань), які започаткував Фрідріх Людвіг Ян. Їхнім гаслом було: "Здорово, благородно, радісно, вільно". Мова йшла не лише про фізичне загартування, а й про виховання молоді в національно-патріотичному дусі.

З'явилась також **третя група** об'єднань, які представляли не лише професійні і соціальні інтереси молоді, а й проводили освітню політику серед молоді. Виконувались різного роду професійні завдання, об'єднання намагались виховувати та розвивати молоду людину в цілому.

Четверта група — це молодіжні об'єднання з політичним спрямуванням. Керівники політичних партій говорили: "Хто має молодь — той має майбутнє" і тому турбувалися про неї. Визначення "турбота про молодь" уперше з'явилося, коли робота з молоддю розповсюдилась у суспільстві і держава визнала її суттєво необхідною. Завдання турботи про молодь полягало в тому, щоби сприяти роботі, стимулювати і підтримувати, вирішувати спільні питання окремих об'єднань у суспільстві, яке було поставлене під сумнів. Сім'я також втратила тісний зв'язок між своїми членами і стала "робочим колективом". Тому постало питання виховання молоді з вираженим індивідуальним характером.

У такому середовищі в Англії в 1907 році виникли скаути, а у 1910 році — в "німецькому просторі". Скаути вміло використали досвід діяльності молодіжного руху, завдяки чому принцип керівництва молоддю дістав сильного поштовху. Незважаючи на те, що ідея турботи про молодь твердо закріпилася, скаутство наголошувало на потребах молоді. Це вплинуло на те, що молодіжні організації самостійно створили свій культурно-молодіжний стиль [9].

Педагоги XX століття відзначали переваги методів виховання, які використовували скаути. Так, Фрідріх Вільгельм Фьорстер (1869–1965) звертав особливу увагу на формування характеру молодої людини. На його думку, цей процес включає виховання почуття відповідальності, надійності, володіння собою. Завдяки цьому позитивні якості особистості утверджуються і людина таким чином тренує силу волі. Проходить процес самовдосконалення. Лише у крайніх випадках педагоги можуть вдаватися до засобів впливу. Фьорстер вказує на значні досягнення скаутської виховної системи щодо формування у молоді рицарської готовності допомогти іншим, чесності, порядності. Він вважав, що у скаутстві можна використати природні соціальні інстинкти дітей як засіб для виховання справжнього громадянина [11].

Теорія виховання Вольфгана Брецінкаса також пов'язана зі скаутським рухом. Він розглядає процес виховання у декількох аспектах, а саме: біологічному — адаптація, соціальному — пристосування, релігійний — осмислення свого життя [7].

У 1900 році молодіжний рух з'явився в німецькомовному просторі. Спочатку він не мав безпосередньої справи з вихованням, але створив теоретичну основу. Так, значний внесок у історичну педагогічну науку зробив Антон Пепельник [10].

На початках молодіжний рух вимагав для молоді більшої свободи і лише згодом набув виховного спрямування. З'явився єдиний ідеал, який привів до пошуку нової гуманності, нових педагогічних методів, нового ставлення до молоді. Так, у 1901 році з'являється перше об'єднання "Wandervogel" (юнацький туристичний рух), а через декілька років виникають подібні молодіжні організації. Ця нова хвиля швидко поширилась серед молоді. Передусім, під час туристичних поїздок молодь із великих міст мала можливість "звільнитися" від цивілізації, всяких вигод і обов'язків, від старшого покоління, навчання в школах. Остання в цей час відзначалася своєрідними суворими методами у вихованні. За межами школи молодь відчула справжнє життя, а саме — у невеликих згрупуваннях людей. Експерсії на природу сприяли розвитку у дітей правдивості, чесності і відповідальності. Новий стиль життя створював нові погляди на формування культури людей, нові відносини між хлопцями і дівчатами і, зрештою, вони по-іншому почали ставитись до свого здоров'я. Розвивалося нове ставлення до народної культури. Такі форми, як зустріч у колі друзів під час свят, їхній одяг, культура побуту були свідомо нетрадиційними. Молодь хотіла все сама оформляти і всіляко змінити. Старше покоління не мало права вмішуватись. Ніхто з молоді вже не дивився в минуле, а лише в майбутнє.

У 1913 році в містечку Гоген Майснер, що біля Каселя, відбулося свято німецької молоді "Кульмінація молодіжного руху". На цьому святі було встановлено, що молодіжний вік — особлива фаза у житті людини і вона в цей час повинна самостійно керувати своїм життям. Спочатку молодіжний рух був єдиним, без політичного спрямування, мова йшла лише про нове людське буття, про нову педагогічну силу, що формувала людей.

До Першої світової війни молодіжний рух існував сам по собі і лише після її закінчення намітилися деякі зміни. Більшість молоді, яка вже відійшла від молодіжного руху, у повсякденному житті намагалась якнайбільше впроваджувати його ідеї та дух і дотримуватись їх. Завдяки цьому молодіжний рух набув великого виховного значення. Це привело до змін у школах, оживився навчальний процес, відновились народна музика, танці, гімнастика, художня самодіяльність. У таких умовах можна було краще зрозуміти психіку молоді. У цей час з'являються перші молодіжні туристичні бази. З 1918 по 1933 рр. молодіжний рух набирає справжнього народно-педагогічного спрямування.

У гітлерівські часи, починаючи з 1933р., дух молодіжного руху був знищений, а разом із тим — бажання людей збиратися в спільноті. Проте у післявоєнні часи молодь зуміла запозичити багато корисного від довоєнного молодіжного руху, а саме: стиль одягатися, проведення туристичних походів, вечорів відпочинку. Проте молодь конфліктує зі світом дорослих, які не сприймали їхнього стилю життя. Юнь сформувала для себе новий тип людства — з сильною емоційністю, відвертістю, творчою діяльністю. Індивідуальність знову почала високо цінуватися. Кожен мав велику відповідальність перед суспільством і певне завдання в ньому. Важливим елементом молодіжного руху була спільнота. Стосунки у ній були дуже інтенсивні, а відносини між хлопцями і дівчатами будувалися на взаємній повазі. Дівчата, яких набагато пізніше почали приймати в молодіжний рух, стали незамінними друзями в спільноті. Керівник вибирався і постійно підвищував свій професійний рівень. Всі питання обговорювались разом і лише в окремих випадках вирішальне слово було за керівником.

З початку свого існування молодіжний рух займався лише туристичними походами. Подорожуючи, співаючи біля ватри, борючись із природними умовами, молодь скріплювала свій організм як фізично, так і духовно. Вона відрізнялася своєрідним стилем одягу: шорти, підколінки, сандали, сорочки з відкритим коміром і берети, у дівчат, по можливості, — домотканний одяг ручної роботи. Перевагу надавали довгому волоссю.

Згодом молодіжний рух почав займатися не лише туризмом, а й вихованням молоді. Навчати можна було кожного окремо, але найкращих результатів добивалися лише у спільноті.

Всі її члени знаходили підхід до кожного зокрема і цим самим зближувалися між собою. Молодіжний рух, який займався лише вільним часом молоді, нарешті проник у навчальні заклади, щоби створити новий тип школи — реформаторської, народознавчої, з незалежним самоуправлінням. У таких реформаторських школах з'явилася всестороння довіра та партнерство між вчителями та учнями. Школа набула дещо інших рис, які відрізнялися від загальноприйнятих у навчальних закладах. У школах організовувалися різноманітні подорожі та свята, створювалися добровільні робочі групи, виникла співвідповідальність між учнями. Досить важливе місце в реформованій школі мала музика.

Педагогічна теорія все більше зважала на інтереси дітей. У процесі виховання педагоги хотіли представляти інтереси дитини, усунути їй перешкоди з життєвого шляху і дозволити самостійно розкриватися. Дитина не розглядалася як особа відмінна за своєю структурою і психічним рівнем розвитку від дорослої людини. Кожна дитина є неповторною індивідуальністю і тому з нею треба відповідно поводитись і поважати. Мова йде про те, що потрібно розуміти особисті вимоги дітей і визнавати їхню своєрідність. Великого значення надавали гри — вона стала вільною, розкутою і природною. Але дитина повинна самостійно проводити гру. Виховнику залишається лише допомогти у виготовленні засобів гри, сприяти у виробленні ініціативи дітей.

У наш час скаутські організації світу входять до складу двох незалежних, але співпрацюючих всесвітніх об'єднань — WOSM (Всесвітня організація скаутського руху) і WAGGGS (Всесвітня організація дівчат-гайдів і дівчат-скаутів) [2; 5, 54; 6]. Обидві організації є прогресивними, неполітичними і добровільними. Вони базуються на патріотичних, духовних цінностях. Ці організації працюють задля спокою, злагоди у світі, шляхом реалізації різноманітних молодіжних проектів. Вони мають різні напрацювання у роботі з людьми, покинутими суспільством, сприяють розвитку навколишнього середовища та створенню міжнародних проектів.

Окремі національні організації, які належать до WOSM чи WAGGGS, приймають клятви і закони і пристосовують їх до особистих потреб, не змінюючи змісту. Таким чином вироблена і застосована єдина методика скаутства. Членство в організації повинно бути доступним для всіх дівчат і молодих жінок і, відповідно, для юнаків і молодих чоловіків, незалежно від віри, раси, національності. Організації мають власну програму. Вони не можуть бути залежними від будь-яких політичних організацій чи партій. Щороку повинні вносити певний внесок у всесвітнє бюро і здавати звіт.

Всесвітня організація дівчат-гайдів і дівчат-скаутів (WAGGGS) заснована в 1928 році [12]. У 1930 році в об'єднанні було введено всесвітній скаутський прапор. У 1931 році — об'єднання нараховує понад мільйон членів. З 1948 року всі члени організації мають світову відзначку, а в 1954 році (на 15 всесвітній конференції) була прийнята всесвітньо-бровінська відзначка. У 1981 році членами організації було понад 100 країн.

Після всесвітньої конференції у 1993 році організація нараховувала 8,1 млн. членів із 128-ми країн, 30 кандидатів очікували прийняття в організацію [8]. Сьогодні в організації 10 млн. членів із 140 країн [3]. Наша держава представлена Асоціацією гайдів України. WAGGGS — найбільша всесвітня добровільна організація для дівчат і жінок. До складу WAGGGS входить лише одна організація з конкретної держави і вона має лише один голос на всесвітній конференції. У країнах, де є декілька подібних організацій, має бути створена спільна. Членство в організації здійснюється за двома ступенями. **Перший ступінь** — національна організація набуває членства всесвітнього об'єднання, але поки що звільнена від різноманітних обов'язків. У більшості випадків — це організації на початковому етапі розвитку, які ще потребують підтримки. **Другий ступінь** — організація одержує повноправне членство в тому випадку, коли як учасник першого ступеня засвідчує свій подальший розвиток, дотримується всіх прав і виконує обов'язки WAGGGS. Всі члени виконують рішення всесвітньої конференції. У 1993 році серед усіх зареєстрованих учасників 89 мали повноправне членство і 39 — членство першого ступеня [8].

Всесвітня конференція є повноправним зібранням скаутів із цілого світу. Кожна організація відправляє по 2 делегати і може представити ще до 8 гостей залежно від кількості членів організації. Всесвітня конференція відбувається кожних 3 роки. Вона формулює і

вирішує обов'язкові директиви WAGGGS, приймає положення і бюджет організації, голосує за нові держави-учасники, вибирає членів всесвітнього комітету і визначає час і місце наступної конференції.

Всесвітній комітет — виконавчий орган всесвітньої конференції. Він складається з 12-ти членів, які по можливості повинні представляти різні регіони світу. Вони вибираються на 9 років, але на кожній конференції чотирьох членів переобирають. Для підтримки їхньої роботи весь комітет призначає бюро.

Всесвітнє бюро становить собою секретаріат світового об'єднання і знаходиться в Лондоні. В цю структуру входить 20 працівників, які допомагають координувати роботу. Вони піклуються про обмін інформацією між державами-членами, регіонами та іншими організаціями. Всесвітнє бюро проводить видавничу діяльність. Фінансування здійснюється за допомогою членських внесків та через фонди. Регіональні бюро знаходяться в Нью-Йорку, Найробі, Женеві, Парижі, Лондоні, Римі, Відні.

Всі держави-учасники входять у 4 регіони і 1 регіональну групу: африканський, тихо-азіатський, європейський, північно-і південно-американський і арабська регіональна група [8].

У 4-ох світових центрах WAGGGS пропонує всім своїм членам можливість комунікації і пристановище, а також місце для міжнародного зібрання і конференцій:

31.7.1932р. в Адельбодені (Швейцарія) був відкритий "OUR CHALET";

2.5.1939р. в Лондоні — "OUR ARK", який в 1963р. був перейменований на "OLAVE HOUSE", а в 1990р. — "PAX LODGE";

24.7.1957р. в Карневасі (Мексика) відкрився "AUR CABANA";

16.10.1966р. в Пінді (Індія) був відкритий "SANGAM".

Всесвітня організація скаутського руху (WOSM) заснована в 1922 році [12]. Вона забезпечує виконання всіма членами фундаментальних основ і законів скаутського руху [6]. Крім цього вона сприяє роботі окремих організацій щодо поширення і подальшого удосконалення скаутської методики. Після всесвітньої конференції 1999 р. WOSM нараховує 151 державу-учасницю і близько 18-ти тисяч скаутів [1, 4]. На жаль, Україна не представлена у цій всесвітній організації.

Всесвітня конференція є найвищим керівним органом світової організації і в ній беруть участь всі представники регіональних організацій. Конференція відбувається кожних 3 роки. В її компетенцію входить в першу чергу створення законів для світових об'єднань, прийняття нових членів, вибори всесвітнього комітету.

Всесвітній комітет — виконавчий орган. Він складається з 12-ти обраних членів, генерального секретаря і міністра фінансів. Члени комітету залишаються на своїй посаді лише 3 роки, але можуть бути переобрані ще на один період. Головою всесвітнього комітету на даний час є доктор Гарнет де ля Гунт.

Всесвітнє бюро — це секретаріат всесвітньої організації скаутів. Воно знаходиться в Женеві, керує ним генеральний секретар (на даний час доктор Жак Морейшльон). Понад 30 працівників бюро турбуються про те, щоб усі скаутські організації одержували різноманітну інформацію, координують роботу в 6-ти регіонах і надають підтримку скаутському рухові.

В окремих частинах світу є ще так звані регіональні конференції, які займаються безпосередньо проблемами скаутського руху в їхньому регіоні [13]. На даний час є такі регіони: європейський, арабський, американський, африканський, тихо-азіатський, євразійський [8]. Штаб-квартира WOSM знаходиться в Женеві. Регіональні бюро розміщені в Брюсселі, Каїрі, Манілі, Найробі, Сантьяго де Чилі, Ялті. Регіональні комітети, аналогічно до світових, мають своїх президентів, які мають право голосу в світовому комітеті. Є ще контактний комітет між WAGGGS і WOSM. До його складу входять члени обох організацій і вони разом обговорюють спільні питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. 35-я Всемирная Скаутская Конференция // Newsletter. — 1999. — №37. — С.1.
2. Конституція і регіональні закони світового руху скаутів // Цвіт України. — Ч.16-17. — Тернопіль, 1992. — 16с.
3. Офіційний сайт Всесвітньої організації дівчат-гайдів і дівчат-скаутів. — <http://www.waggs.org>
4. Офіційний сайт Всесвітньої організації скаутського руху. — <http://www.scout.org>

5. Пластовий довідник . — Торонто,1999. — 230 с.
6. Фундаментальні основи світового скаутського руху // Пластовий шлях. — 1993. — №4 (100). — С.49–53.
7. Brezinka Wolfgang. Erziehung als Lebenshilfe. — Stuttgart, 1963. — 404 s.
8. Ertlthaler T. Die Geschichte der Pfadfinder und Pfadfinderinnen Österreich Internationalen Komplex. — Wien,1994. — S.22–31.
9. Mitterauer Michael. Sozialgeschichte der Jugend. — Wien,1978. — S.226.
10. Pepelnik Anton. Zur Erziehungstheorie und Praxis der Pfadfinderbewegung. — Wien, 1979. — S.11–20.
11. Reble Albert. Geschichte der Pädagogik. — Wien, 1975. — 399 s.
12. The Europa World Year Book 1993. Volume I. — London: Europa Publications Limited, 1993. — 1635p.
13. The European Scout Region. — WOSM. — P.3.

Степан ДЕМ'ЯНЧУК, Володимир РАК

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПЕРІОД 20–30 РОКІВ

Початок ХХ ст. у Західній Україні визначався становленням і розвитком профорієнтаційної роботи, яка зумовлювалась зовнішніми та внутрішніми чинниками. Зовнішній чинник характеризувався розвитком професійної орієнтації у передових країнах того часу (США, Німеччині, Англії і т.д.). Щодо внутрішніх чинників, потрібно назвати нагрілу потребу професійної орієнтації у вирішенні соціально-економічних проблем та внутрішню згоду регіону забезпечити їх функціонування та розвиток.

Економічне відставання та місце західноукраїнського регіону як сировинного постачальника у міжнароднім поділі праці не сприяли вирішенню проблеми. До того ж руйнівні результати війни (1914–1918 рр.) не давали змоги забезпечити створення і функціонування системи професійної орієнтації.

Економічно-політична зубожілість позбавляла українські родини можливості повноцінно навчати своїх дітей, надавати їм змогу здобувати професії. Виходячи із скрутного становища, батьки намагались навчати дітей того, що самі добре знали, даючи певну професійну підготовку. У селянських сім'ях, крім навичок потрібних хліборобові, хлопців навчали столярства, ткацтва, малярства та інших професій, з яких батьки мали певні знання, навички й досвід роботи. Традиційними в Західній Україні були народні промисли: різьбярство, бондарство, ткацтво і вишивання, гончарство та ін., що слугувало для багатьох родин, і навіть сіл, засобом існування.

Важливу роль відігравав батьківський авторитет. Батько керував усіма роботами та стосунками у сім'ї. У міру своєї компетенції у різних професіях і соціально-фінансових можливостей батько часто спрямовував дітей на вибір того чи іншого фаху, здійснюючи так звану сімейну профорієнтаційну роботу.

Одним із перших, хто офіційно визначив потребу західноукраїнського регіону у професійній орієнтації, була М.Омельченко, яка ще у 1925 році випустила книгу "Вибір фаху". Авторка на досвіді діяльності порадень західноєвропейських держав акцентує увагу на тому, що "нам, українцям, більш, ніж якомусь іншому народові, треба берегти свої інтелектуальні і фізичні сили, нам треба, щоб кожна одиниця якісно була якнайвище, бо ми не маємо власної держави і нам треба себе виявити на кожному меншому місці, визначити працівниками, а головне зберегти енергію, фізичну силу і свіжість духу, які так потрібні нам в напій визвольній боротьбі" [5, 38].

М.Омельченко навела аргументи, які привернули у різних країнах увагу до проблеми вибору фаху молодими людьми й тих соціально-економічних і психолого-педагогічних міркувань, що примушують кожен державу подбати про вирішення даної проблеми.

Результати анкетування, яке проводила Головна управа педагогічного товариства "Рідної Школи" у своїх організаціях, показали розуміння багатьма вчителями потреби психотехніки у школі з відділом експериментальної психології для поради молоді у виборі фаху [10, 240].

Відзначимо, що завдяки психологічним курсам, які були організовані у 1932 році товариством "Рідна Школа", учителі мали змогу ознайомитись із введенням індивідуальних